

MUISTIO
24.11.2010
Ylitarkastaja Niina Kauhajärvi
puh. 09 160 54274
niina.kauhajarvi@mmm.fi

LUOMUSEKTORI - MITÄ ON MENEILLÄÄN v. 2010

Makera rahoitti alkuvuodesta hankkeen, jonka tavoitteena oli kartoittaa luomuketjun toimintaa alkutuottajasta kuluttajalle ja nostaa esille ketjussa olevat ongelmakohdat sekä tehdä selkeät esitykset siitä, millä keinoilla näitä ongelmakohtia voitaisiin lähteä ratkaisemaan. Tämä Luomutietohanke-raportti luovutettiin ministeri Anttilalle 7.5.2010 ja siinä annettiin yli 40 kehittämisehdotusta luomualalle.

MMM lähetti raportin laajalle lausuntokierrokselle (raportti löytyy edelleen MMMn nettisivuilta ja lausunnon antaminen oli avointa kaikille tahoille, <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous/maataloustuotanto/luonnonmukainentuotanto.html>). Lausuntoja saatiin yhteensä 33 kpl ja nekin ovat nähtävissä MMMn netissä. Lausuntopyynnössä kysyttiin erityisesti kahta asiaa: mitkä ovat suurimmat ongelmat luomualalla ja miten saataisiin luomutuotteiden tarjonta ja kysyntä kohtaamaan.

MMM järjesti syyskuussa yleisen luomukeskustelutilaisuuden, johon saapui noin 60 osanottajaa. Etukäteen pyydettyjä muutaman minuutin puheenvuoroja pidettiin 13. Kutsussa tilaisuuteen MMM toivoi erityisesti kannanottoja tutkimuksen ja neuvonnan kehittämistarpeisiin, EU-logon vaikutukseen, luomustrategiatyöryhmän tulevaisuuteen, markkinointiongelmien ja tarpeisiin pk-yritysten neuvontaan.

Kaiken saadun tiedon pohjalta ei mikään Luomutietohanke-raportin esittämä toimenpide saanut täyttä kannatusta tai täyttä tyrmäystä. Lausunnoissa mielipiteet vaihtelivat. Kukaan ei vastustanut esitettyä tutkija/tiedottajan virkaa, mutta ilman lisärahoitusta ei mikään taho katso mahdolliseksi sitä perustaa. Toiminnan ammattimaisuus ja markkina- ja yhteistyö, yhteistyö ja puolueeton luomuorganisaatio saivat kannatusta monelta taholta.

Valtionhallinnossa luomutuotannon edistämiseen on monenlaisia kannustimia. Luomu- ja lähiruuan käyttöä pyritään edistämään monin eri päätöksin. Vuonna 2009 tehtiin Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämiseksi julkisissa hankinnoissa, jolla on tarkoitus lisätä ruokapalvelujen elintarvikehankintojen kestävyttä. Lisäksi luomua, kasvisruokaa tai sesonkiruokaa olisi tarjottava valtionhallinnon keittiöissä vähintään kerran viikossa vuoteen 2010 mennessä ja kaksi kertaa vuoteen 2015 mennessä.

MMMn TOIMINTA LUOMUSEKTORILLA:

MMMn hallinnonalalla toteutetaan seuraavia strategioita ja toimenpiteitä, joilla on vaikutusta luomusektorin kehittämiseen:

1. Tuet
2. Kansallinen luomumerkki
3. Huomisen Ruokastrategia/Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta
4. Tutkimuksen tulosohejaus ja hankerahoitus
5. Neuvonnan tulosohejaus ja hankerahoitus
6. Menekinedistäminen
7. Laatuketju
8. Vilja-alan yhteistyöryhmä VYR

Lisäksi hallinnonalalla toteutettavalla lainsäädännöllä ja valvonnalla on vaikutusta luomualan kehittämiseen (9.).

1. Tuet

Luonnonmukaiselle tuotannolle ja luonnonmukaiselle kotieläintuotannolle maksetaan EU:n osarahoittamaa tukea osana Manner-Suomen maaseudun kehittämishjelman (2007-2013) mukaisia ympäristötuen erityistukisopimuksia. Tuet ovat peltoalaperusteisia ja ne edellyttävät viisivuotisen sopimuksen tekoa viljelijän ja valtion välille.

Vuonna 2009 maksettiin luonnonmukaisen tuotannon sopimuksista tukea 3 682 tilalle, joiden peltoala oli yhteensä 176 500 ha. Näistä luonnonmukaisen kotieläintuotannon tukea maksettiin 504 tilalle, joilla oli peltoa yhteensä 31 000 ha ja eläinyksiköitä noin 28 000 ey. Tiloille maksettiin luomutukea yhteensä 22,8 milj. €.

Luonnonmukaista tuotantoa harjoittaville tiloille maksetaan kunkin tukijärjestelmän ehtojen mukaisesti myös muut maataloustuet, kuten ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteiden tuki, tilatuki, luonnonhaittakorvaus ja kansalliset tuet.

Lisätietoja: maatalousylitarkastaja Sini Wallenius, puh. 09 160 54234
sini.wallenius@mmm.fi

2. Kansallinen luomumerkki

Maa- ja metsätalousministeriön rekisteröimä kansallinen luomumerkki (ns. aurinkomerkki) on edelleen kuluttajien hyvin tuntema ja maksuttomasti kaikkien Suomessa valvontaan kuuluvien yritysten käytettävissä. Merkin käyttö on vapaaehtoista ja sitä voidaan käyttää uuden pakollisen EU:n luomutunnuksen (eurolehti) rinnalla. Kansallisen luomumerkin käyttäjien rekisteröinnistä ja valvonnasta vastaa EVIRA.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Tero Tolonen, puh. 09 160 53405
tero.tolonen@mmm.fi

3. Huomisen Ruokastrategia/Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta

Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta hyväksyttiin valtioneuvostossa 14.10.2010. Selonteossa eräänä ydintoimenpiteenä on ruokakasvatuksen sekä luomu- ja lähiruoan tukeminen.

Selonteon mukaan hallitus pitää erityisesti tärkeänä, että:

- parannetaan ammattikeittiöiden osaamista lähi- ja luomuruoan käytön edistäjinä.

- varmistetaan luomutuotteiden tarjonnan monipuolisuus sekä vähittäiskauppaan että ammattikeittiöille
- edistetään luomu- ja lähiruuan käyttöä julkisissa hankinnoissa
- edistetään luomu- ja luonnontuotteiden ketjuyhteistyötä tukemalla yhteisten markkinaorganisaatioiden syntymistä
- varmistetaan edellytykset luomu- ja luonnontuotteiden jalostusasteen nostoon ja viennin kehittämiseen

Lisätietoja: ylitarkastaja Hanna Mattila, puh. 09 160 52392
hanna.mattila@mmm.fi

4. Tutkimuksen tulosohjaus ja hankerahoitus

Vuosina 2003 – 2006 on luomututkimukseen suunnatun määrärahan kokonaismäärä ollut noin 7 miljoonaa euroa. Tästä noin puolet on ollut maa- ja metsätalousministeriön sitomattomia tutkimusmäärärahoja, puolet tutkimuslaitosten panostusta.

Vuosina 2007-2010 luomututkimusta rahoitettiin ensisijaisesti monen maan välisen CORE Organic ERA-NET-toiminnan kautta. Kolme seuraaviin asioihin keskittyvää hanketta saa osarahoitusta Suomesta (yht. noin 300 000 €):

- ruokinta ja luomumaidon terveysvaikutukset
- luomuruoan käytön edistäminen kouluissa ja muissa nuorison käyttämissä ruokapalveluissa
- menetelmän kehittäminen kestäviin jakelu- ja jalostusprosesseihin, mallituotteena porkkanasose

Vuodelle 2011 tarkoitetuissa maa- ja elintarviketalouden tutkimushankkeissa (Maatilatalouden kehittämisrahasto Mäkerä) yhtenä erityispainoalana on mm. 'luomututkimuksen koordinaatiohanke'. Hankkeen tavoitteena on kartoittaa luomututkimuksen kenttä Suomessa sekä luoda ja käynnistää toimintamalli, jossa kaikki luomuelintarviketieteen toimijat ja sidosryhmät ovat aktiivisesti mukana luomututkimuksen tarpeiden määrittelyssä sekä hankkeiden suunnittelussa, toteutuksessa ja tiedotuksessa.

Syksyllä 2010 avautui CORE Organic II:n kautta uusi kansainvälinen luomututkimushaku. Haun painoalat olivat "Crop production" (kasvintuotanto), "Monogastric" (yksimahaiset) sekä "Quality" (laatu). Suomi on varautunut panostamaan tähän tutkimushakuun vähintään 200 000 euroa.

Lisätietoja: ylitarkastaja Suvi Ryyänen, puh. 09 160 52385
suvi.ryynanen@mmm.fi

5. Neuvonnan tulosohjaus ja hankerahoitus

Neuvonnan määrärahasta ohjataan luomuneuvontaan vuosittain noin 420 000 euroa. Määrärahasta on mennyt noin 75 % alueellisille ProAgria neuvontakeskuksille ja loput neuvonnan keskusliitoille ja muutamalle hankkeelle.

Luomuneuvonta on yksi niistä alueista, joista erityisesti keskustellaan vuoden 2011 neuvonnan tulostavoitekeskusteluissa.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Markku Himanen, puh. 09 160 54238
markku.himanen@mmm.fi

6. Menekinedistäminen

Kansallisista menekinedistämisasiaroista on vuosittain käytetty noin 600 000 euroa luomuun. Vuonna 2009 käytettiin 500 000 euroa.

Vuoden 2010 rahoitettavia luomumenekinedistämishankkeita ovat:

- Viestintätuki luomumarkkinoijille ja jatkojalostajille, 49 000 €
- Luomu brändiksi ja kauppaan, 149 000 €
- Luomutietoa koko ketjulle menekinedistämisen tueksi, 143 000 €
- Kestävät julkiset ruokapalvelut tiedotushanke, 290 000 €

Vuoden 2011 avustusten painopisteinä on mm. luonnonmukaisesti tuotetun, lähiruoan tai sesonginmukaisen ruoan käytön/tarjonnan edistäminen julkisessa ruokailussa ja vähittäismyynnissä sekä luomumarkkinoiden kehittämisen strategian tavoitteiden toteuttaminen, erityisesti markkinaketjun toiminnan edistäminen.

Lisätietoja: ylitarkastaja Anna-Leena Miettinen, puh. 09 160 54279
anna-leena.miettinen@mmm.fi

7. Laatu ketju

MMM myöntää määrärahoja elintarviketalouden laatu strategian kehittämiseen. Vuonna 2008 Laatu ketjusta rahoitettiin Luomuelintarviketalouden toimenpideohjelma, vuonna 2009 ja 2010 seuraavat hankkeet:

- Luomulla eteenpäin (4 500 €)
- Luomuviljan tarjontaketjun strategian ylläpito- ja seurantahanke (2009: 20 300 € ja 2010: 18 500 €)
- Luomuvalkuaisrehun turvaaminen tuotantoketjua kehittämällä (2010 ja 2011 yhteensä 114 000 €)

Vuonna 2011 määrärahalta rahoitettavien hankkeiden painoalueina ovat ruokajärjestelmän kilpailukyvyyn edistäminen ja jäljitettävyysetjun rakentaminen, osa-alueina mm. kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen sekä ympäristövastuullisuus.

Lisätietoja: ylitarkastaja Milja Keskinen, puh. 09 160 53347
milja.keskinen@mmm.fi

8. Vilja-alan yhteistyöryhmä VYR

Puoliksi MMMn rahoittama Vilja-alan yhteistyöryhmä VYR perusti vuoden 2010 alussa Luomutyöryhmän, jonka tarkoituksena on kehittää luomuvilja- ja luomuöljykasviketjujen toimivuutta.

Lisätietoja: maatalousylitarkastaja Jukka Virolainen, puh. 09 160 54803
jukka.virolainen@mmm.fi

9. Lainsäädäntö ja valvonta

EU:n luomusasetus käsittää kaikki maataloustuotteet, elintarvikkeet ja alkoholijuomat. Nykyisellään myös viljellyt kalat kuuluvat asetuksen piiriin. Lainsäädännön ja valvonnan osalta kansallista liikkumavaraa sektorilla on varsin vähän ja Suomen kansallinen säädös lähinnä täsmentääkin tietyt jäsenvaltioiden päätettäväksi jätettyjä yksityiskohtia. Lähitulevaisuudessa EU:n luomusasetusta tullaan muuttamaan ja täydentämään mm. kotieläintuotannon yksityiskohtaisten sääntöjen osalta, sallittujen elintarvikelisiä aineiden osalta sekä lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden osalta. Mahdollisesti myös kasvihuonetuotannon säädökset tulevat muuttamaan. Rypäleviini enologisia käytäntöjä koskeva harmonointityö sen sijaan on toistaiseksi keskeytetty.

MMM vastaa EU:n säädösten edellyttämästä valvonnasta ja EVIRA:n tulosohtauksesta. Toimivaltaisina viranomaisina luomusasetuksen täytäntöönpanossa ovat EVIRA (käyttäen tietyiltä osin valvonnassa ELY-keskuksia), VALVIRA (alkoholijuomien valvonta) sekä Ahvenanmaan maakuntahallitus. Rekisterit valvonnassa olevissa toimijoista ovat kullakin em. viranomaisella.

EU:n asetukset määrittelevät valvonnan vähimmäistasosta ja tarkastustiheydestä erittäin yksityiskohtaisesti. Suomessa valvonta toteutetaan tällä vähimmäistasolla ja kansallisia lisävaatimuksia valvonnassa ei ole asetettu.

Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Tero Tolonen, puh. 09 160 53405
tero.tolonen@mmm.fi

JATKOTOIMIA LUOMUSEKTORILLA

Jatkotoimien suunnittelussa MMMillä on seuraavat keskeiset näkökulmat:

- toiminta tapahtuu olemassa olevan budjettirahoituksen raameissa; Miten käytettävissä olevat rahat jaetaan alan kannalta parhaalla mahdollisella tavalla?
- MMMn mukaan luomuketjun kannattaa jatkaa yhteistoiminnan lisäämistä
- toiminnan suunnan tulee ohjautua alalta, ei MMMstä; mahdollisista toimenpiteistä tulee ensin muodostaa luomusektorin oma kanta ja sen jälkeen MMM osallistuu tarvittaessa mahdollisuuksiensa mukaan toimintaan

Selvitettäviä asioita ovat mm.:

1) Luomustrategiaryhmän jatko

Tällä hetkellä luomustrategiaryhmä toimii epävirallisesti, ilman minkään ministeriön asettamista. Ala selvittää parhaillaan, miten toimintaa tulisi jatkaa.

2) Luomuportaali

Luomuportaalin hankerahoitus on määräaikaista. Esimerkiksi luomusivuston perustaminen voi olla hanke, mutta toiminnan jatkuva ylläpitäminen hankevaroin ei ole mahdollista.

3) Kuilu tarjonnan ja kysynnän välillä

Eräs alan suurimmista ongelmista on kuilu luomuviljelyalalla (7%) ja luomuelintarvikkeiden kulutuksen (1%) välillä. Minkälaisin toimin tämä aukko saadaan kurottua umpeen?

MMM toivoo, että ala löytäisi yhteisen lähestymistavan ja kannan asiaan. Mitä useampi ja yhtenäisempi taho on esim. hankehakemusten takana, sitä vaikuttavampia hankkeita pystytään toteuttamaan.

4) Kansallinen luomumerkki

Kansallisen luomumerkin käyttäjien rekisteröinnistä ja valvonnasta vastaa EVIRA.

Jatkossa tulee arvioida tarpeet ja käytännön toteutus kansallisen merkin tulevaisuuden osalta. Eräs mahdollisuus olisi kehittää merkkiä edelleen yleisemmän markkinointimerkin suuntaan ja luopua tiukasta sidonnaisuudesta Suomessa valvottuihin tuottajiin, valmistajiin ja pakkaajiin.

5) Tuottaja- ja toimialaorganisaatiolaki

Paraikaa MMMssä on tekeillä laki maatalouden tuottaja- ja toimialaorganisaatioista. Mikäli laki saatetaan voimaan, se osaltaan antaa alalle raamit ja mahdollisuudet tehdä yhteistyötä esim. tarjonnan keskittämisessä ja tuotantokustannusten alentamisessa.